

langens van dezen tijd. De ontwikkeling van de techniek is revolutionnair, de ontwikkeling van het venster zal ook revolutionnair zijn. Van een aanknoopen, bewust of onbewust, aan vroegere stadia, gelijk nog het geval was geweest bij de „Amsterdamsche School”, kan nu geen sprake meer zijn.

Aan Berlage komt de eer toe een zeer merkwaardige oplossing te hebben gegeven, door een techniek, die sporadisch wel eens was toegepast, tot een onderwerp te maken van een monumentaal-architectonische behandeling. Zijn Christian-Science-kerk in den Haag vertoont vensters, die eenvoudig bestaan uit vakken metselwerk van glazen „steen” in de wanden van baksteen. De glasblokken zijn doorschijnend, niet doorzichtig, zij liggen uitwendig in hetzelfde vlak als het baksteenmetselwerk. Het gevelvlak wordt dus niet gebroken, geen schaduwlijn teekent zich af, de gevel is gaver dan ooit. Wel zeer nadrukkelijk manifesteert zich hier de meer opgemerkte voorliefde van dezen bouwmeester voor het ongerepte vlak, voor den massalen gevelmuur, die in een vroeger stadium tot de romaniseerende behandeling der vensters had geleid. Duidelijk komt ook tot uiting, dat dit romaniseeren van een geheel anderen aard was geweest dan het historieerend stijlnavolgen van de 19de eeuw, het was een gevolg geweest van innerlijke verwantschap, niet van uiterlijke vormenimitatie.

Hoe volmaakt in zijn soort dit venster van glasblokken ook is, welke onmiskembare voordeelen het heeft, voor toepassing op groote schaal bestaat weinig kans. De ondoorzichtigheid en de onmogelijkheid van luchttoevoer naast lichttoevoer zijn bezwaren, die het in de meeste gevallen onbruikbaar maken.

De moderne industriegebouwen, en langzamerhand ook het woonhuis, vragen steeds meer om lichttoevoer door groote ongebroken oppervlakken van doorzichtig glas. De moderne architect moet met dezen eisch rekening houden. Een waarlijk moderne bouwkunst moet uitdrukking geven aan dat verlangen naar licht, en in de oplossing van het vraagstuk van onbelemmerden lichttoevoer over groote geveloppervlakken een harer voornaamste opgaven zien. Meer dan ooit in de geschiedenis der architectuur zal het venster in zijn letterlijk uitgebreidste beteekenis het overheerschend element zijn, dat het uiterlijk der gebouwen bepaalt.

Bij industriegebouwen is men er sinds enkele decennien toe gekomen den steenen wand vrijwel volkomen te laten vervallen, en heeft men tusschen de betonpijlers, die het geraamte van het bouwwerk vormen, heele wandvakken van glas in een ijzeren roedenstelsel gespannen. De glazen wand werd geboren.

Weer zijn wij geneigd aan het verleden te denken, en een vergelijking te maken met het gothieke kathedraalvenster, dat ook den steenen wand opslokte en zelf een doorschijnend wandvak werd. Wij zien dan onmiddellijk het verschil. In het gothieke kerkvenster zet de steenen wand zich door